

ROMANTIEK VAN TSJAIKOVSKI TOT NU

Radio Filharmonisch Orkest

Markus Stenz dirigent

Liza Ferschtman viool

Mark Simpson 1988

Vioolconcert 2020-2021 – Nederlandse première

Lamentoso *attacca*

Dance *attacca*

Andante Amoroso *attacca*

Cadenza *attacca*

Presto con fuoco – Finale

PAUZE

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski 1840-1893

Vierde symfonie in f opus 36 1877-1878

Andante sostenuto – Moderato con anima – Moderato assai, quasi Andante –
Allegro vivo

Andantino in modo di canzona

Scherzo. Pizzicato ostinato, Allegro

Finale. Allegro con fuoco

Tot onze spijt heeft Nicola Benedetti dit concert wegens ziekte moeten annuleren. Gelukkig hebben we in Liza Ferschtman een uitstekende vervangster gevonden voor het nieuwe vioolconcert van Simpson.

zaterdag 18 maart, 14.15 u

EEN GOED VERHAAL

Rotterdams Philharmonisch Orkest
Timur Zangiev dirigent
Kristóf Baráti viool

Goebaidolina
Sprookjesgedicht
Prokofjev
Eerste violconcert
Rachmaninov
Tweede symfonie

Het Rotterdams Philharmonisch Orkest brengt beroemde, relatief vroege werken van Prokofjev, Rachmaninov en een prachtig klankverhaal (in de traditie van de Russische sprookjesballetten) van Sofia Goebaidolina.

➔ [CONCERTGEBOUW.NL/MATINEE](https://concertgebouw.nl/matinee)

Verleng of bestel uw abonnement 23|24!

De Matineebrochure voor seizoen 2023-2024 is uit. Vanaf dinsdag 28 februari, 10.00 uur kunt u uw passe-partouts en series verlengen. De verlengtermijn duurt tot en met vrijdag 31 maart 2023.

Na die datum vervalt het verlengingsrecht op een vaste stoel in een serie. Karina Canellakis dirigeert Wagners *Siegfried*, Kent Nagano keert terug met een 'authentieke' *Walküre*, Markus Stenz dirigeert *Alice in Wonderland* van Unsuk Chin. De 30 mooiste zaterdagmiddagen...

➔ [CONCERTGEBOUW.NL/NTR-ZATERDAGMATINEE](https://concertgebouw.nl/ntr-zaterdagmatinee)

Geen bloemen

Dirigenten en solisten krijgen na afloop van een concert geen bloemen uitgereikt. Het Concertgebouw, het Concertgebouworkest, het Nederlands Philharmonisch Orkest en de NTR ZaterdagMatinee hebben dit besluit begin 2023 gezamenlijk genomen, als kleine bijdrage in het ontzien van het milieu.

Uitzending NPO Klassiek

Dit concert wordt live uitgezonden via NPO Klassiek. U kunt het ook beluisteren via ➔ [ZATERDAGMATINEE.NL](https://zaterdagmatinee.nl). Het concert, zonder voor- en/of pauzeprogramma, kunt u na enkele dagen terugvinden op ➔ [NPOKLASSIEK.NL/CONCERTEN](https://npoklassiek.nl/concerten)

Telefoons in de zaal

Geconcentreerd luisteren is voor de meeste Matinee-bezoekers de ideale manier om van muziek te genieten. Daarom vragen wij u zoveel mogelijk met elkaar rekening te houden, de telefoon op 'stil' te schakelen en geen foto's te maken voordat de muziek is uitgeklonken.

De ZaterdagMatinee op social media

Via Facebook, Twitter en Instagram houdt de Matinee u op de hoogte van het laatste nieuws rond de concerten. Volg ons, en praat mee!

[ntrzaterdagmatinee](https://www.facebook.com/ntrzaterdagmatinee)

[@zaterdagmatinee](https://twitter.com/zaterdagmatinee)

[@ntrzaterdagmatinee](https://www.instagram.com/ntrzaterdagmatinee)

62e seizoen 11 maart 2023

ECHO'S VAN EEN TIJD: DE ROMANTISCHE ZIEL

Uit iedere crisis kan schoonheid ontstaan. Dat bewijst de muziek van Pjotr Iljitsj Tsjaikovski en Mark Simpson. Hoe weinig deze componisten op het eerste gehoor ook met elkaar gemeen hebben, met hun *Vierde symfonie* (1878) en *Vioolconcert* (2021) zijn ze toch zielsverwanten. Beide stukken zijn een echo van een persoonlijke crisis. Tsjaikovski schreef zijn *Vierde symfonie* ten tijde van een desastreus huwelijk, in het nauw gedreven door het keurslijf van de maatschappij. Simpson bemerkte hoe zijn *Vioolconcert* door de lockdown transformeerde van een levendig naar een diep, intens werk. Hun ziel uitstorten in muziek, als ware romantische componisten, was voor hen de enige weg. Zo werden de symfonie en het vioolconcert echo's van de tijd, weerklanken van emoties en gedachten.

Ontwaken uit een winterslaap

Toen de Britse componist Mark Simpson (*1988) de laatste noot van zijn *Vioolconcert* op papier had gezet, voelde dat als het ontwaken uit een winterslaap. Maandenlang was hij van de buitenwereld afgesloten geweest. Door de lockdown was zijn blik steeds meer naar binnen gekeerd. De 'opsluiting' veranderde niet alleen hemzelf, maar beïnvloedde ook in zijn werk. Het London Symphony Orchestra had hem in 2019 de opdracht voor een vioolconcert verleend, en hij wist: dit zou een groots en belangrijk werk worden. Maar juist toen de eerste klanken zijn geest binnensijpelden – hoopvol, zingend en vol leven – zette de coronapandemie de wereld op z'n kop. Simpson besloot in zijn *Vioolconcert* zijn hart uit te storten. De door de lockdown opgekropte energie kreeg een intense ontlading. "Zo kon ik die hele periode overleven," vertelt Simpson, "de interactie met de wereld zoals die was verdween geleidelijk, waardoor ik mijn blik naar binnen kon richten." Door de omstandigheden werd Simpson bijna een 'romantisch' componist, het moderne evenbeeld van de kunstenaar die de afzondering opzocht teneinde diep in de ziel te kijken, en zo kunstzinnige hoogten te bereiken.

Mark Simpson

Terwijl hij noodgedwongen in afzondering leefde, bleef één bijzondere ervaring in Simpsons hoofd naklinken: de herinnering aan een uitvoering van Brahms' *Vioolconcert* door de Schots-Italiaanse violist Nicola Benedetti (*1987). "Nog nooit was ik bij een concert tot tranen toe geroerd, maar zij raakte de ziel van het stuk, datgene wat Brahms had proberen over te brengen," herinnert Simpson zich levendig. "Die uitvoering liet horen hoezeer muziek een zuiverende, intense kracht heeft die de ziel kan helen. Dat een artiest op deze manier het fysieke rijk van het muziekmaken weet te overstijgen, getuigt van een diepgaand begrip van de manier waarop muziek op spiritueel niveau werkt. Voor mij tekent dat een groot artiest." Dat zette de toon voor zijn eigen *Vioolconcert*, dat hij voor Benedetti zou componeren: het moest niet alleen een werk worden om haar enorme talent op een voetstuk te zetten, maar ook muziek waarin Simpson zijn ziel kon blootleggen. Het maakte het componeerproces intens emotioneel. "Ik was er als het ware getuige van, als een soort doorgeefluik," vertelt Simpson: "in dit stuk kwam het muzikale materiaal op sommige momenten simpelweg tot mij." Het resultaat werd, zoals Simpson had voorvoeld, een statement; een grootse reis in vijf in elkaar overlopende delen. Een *lamentoso*, waarin de tijd stil lijkt te staan, opent het concert; vanuit een desolate, contemplatieve sfeer komen wanhopige jammerklachten van de viool omhoog. Met vele slagwerkschakeringen creëert het orkest een nu eens mysterieuze, dan weer geagiteerde wereld. De energie ontlaadt zich in de wilde dans van het tweede deel. In virtuoze capriolen, duetten met opzwevend slagwerk en de swingende begeleiding van het orkest spatten de vonken er bijna van af – *ballare!* (dans!) en *sing with all your heart* staat er als aanwijzing in de partituur. Toch valt de bonk energie uiteen in fragmentarische passages van de soloviool en twijfelende strijkers, die hun noten lijken te zoeken met glissandi. Het antwoord komt in het derde deel: boven warme, wiegende orkestklanken zingt de viool een liefdeslied, van hartstochtelijk en teder tot breekbaar als glas. De gepassioneerde muziek wordt wel onderbroken: door energetische uitbarstingen of juist extreem verlaten, duistere momenten waarin bijna niemand speelt. Die laatste monden uit in ultieme eenzaamheid: de cadens voor de soloviool, het opzichzelfstaan-

de vierde deel. Dan zet de finale in: een razendsnelle tarantella, aangejaagd door castagnetten. De hoofdmelodie is triomfante-lijk, maar ook muzikale thema's uit de eerdere delen komen als een herinnering bovendrijven. Dan komt er een apotheose. "De muziek die zich aandiende toen ik tegen het einde geraakte," vertelt Simpson, "was een soort negentiende-eeuwse *hoempa*-finale met bekkens en grote trom." Het *Vioolconcert* sluit af met een explosie. We keren terug naar het hier en nu, zonder lockdown, maar mét een muzikale herinnering aan die heftige tijd. Het *Vioolconcert* kreeg een speciale plek in zijn hart, aldus Simpson. Benedetti vertelt zelfs: "Toen ik dit *Vioolconcert* ging spelen, begon ik mij existentiële vragen stellen: hoe verhoud ik mij tot muziek?"

Een bezielde symfonie

"Moet een symfonie niet alles uitdrukken waarvoor geen woorden zijn, maar wat uit de ziel stroomt en schreeuwt om uitgedrukt te worden?" Met deze woorden vatte Pjotr Iljitsj Tsjaikovski (1840-1893) samen wat hij met zijn *Vierde symfonie* voor ogen had. Na drie symfonieën met een vrij kleine klankwereld te hebben gecomponeerd, wilde hij een groter, enigszins Beethoveniaans statement maken. Het onverbidelijke Lot, dat Tsjaikovski zijn leven lang fascineerde en in veel van zijn composities een rol speelt, was het voor de hand liggende thema van deze monumentale symfonie – maar plotseling raakte dit verweven met de werkelijkheid en sloeg het Lot in Tsjaikovski's eigen leven toe.

Het kon haast geen toeval zijn, dacht de componist, toen hij in 1877 een liefdesbrief ontving van Antonina Miljoekova (1848-1917), een voormalig leerling van het conservatorium. Al enige tijd zweefde het idee te trouwen aan de rand van zijn gedachten; hoe beroemder Tsjaikovski werd, hoe meer vermoedens over zijn homoseksualiteit in de maatschappij over de tong gingen, en hoe meer hij vreesde dat zijn geliefde familie schade toegebracht zou worden door een of ander schandaal. Een huwelijk met een vrouw zou bescherming bieden tegen dit zwaard van Damocles, hoopte Tsjaikovski. Daarbij overtuigde hij zichzelf dat hij zijn geaardheid wel zou kunnen onderdrukken. Menend in de brief van Miljoekova de hand van het Lot te zien, deed Tsjaikovski haar na slechts een paar ontmoetingen

een aanzoek, met de kanttekening dat hij van haar zou houden als een broer. Zo kwamen Tsjaikovski en de nietsvermoedende Miljoekova in een rampzalig huwelijk terecht, waarbij hij na een paar maanden in paniek naar het buitenland vluchtte en nooit meer naar zijn ontredderde vrouw zou terugkeren. Toen Tsjaikovski begon te herstellen, was hij weer in staat verder te werken aan zijn *Vierde symfonie*, terwijl de gevoelens van de desastreuze periode nog in hem nagalmden. “Er is geen enkele noot in deze symfonie die ik niet diep heb gevoeld, en die niet dient als een echo van oprechte impulsen in mijn ziel,” schreef de componist erover. Maar van een letterlijke vertaling van de gebeurtenissen was geen sprake; de muziek bleef voor zichzelf spreken. “Hoe kun je de ongrijpbare gewaarwordingen die je ervaart bij het componeren van een instrumentaal werk zonder specifiek onderwerp nu onder woorden brengen?”, legde Tsjaikovski uit. “Het is slechts een echo. Het blijven algemene herinneringen aan hartstocht, de angstaanjagendheid van de ervaren gevoelens.” Toch bracht Tsjaikovski de muziek onder woorden in een programma, dat hij opschreef in een brief aan Nadezjda von Meck (1831-1894). Zij was de dierbare penvriendin en mecenas aan wie hij de *Vierde symfonie* opdroeg. “Ik geloof dat je er echo’s van je diepste gevoelens en gedachten in zult ontdekken”, schreef hij haar. Het hoofdthema van de symfonie, het Lot, doet direct aan het begin zijn intrede met imponerend kopergeschal, onwrikbaar, angstaanjagend en snoeihard. “Het hangt boven ons hoofd als het zwaard van Damocles,” schreef Tsjaikovski aan Von Meck. “Het is een onoverwinnelijke kracht die nooit overkomen kan worden – slechts ondergaan, hopeloos.” In het volgende thema van de strijkers worden we door chromatisch dalende en stijgende lijnen als een speelbal meegeleurd, de diepte in en weer omhoog. Als een luchtspiegeling van geluk verschijnt plotseling een zoete wals. “Is het niet beter om aan de realiteit te ontsnappen,” omschreef Tsjaikovski dit thema, “en onszelf in dromen onder te dompelen?” Maar onvermijdelijk wint het strijkersthema geleidelijk terrein en tuimelen we weer in de verstikkende omhelzing van het Lot. Toch heeft het Lot ook een bitterzoete kant, aldus Tsjaikovski over het tweede deel: melancholie. Een hobomelodie neemt ons mee naar een wereld van mijmeringen over een voorbijje

jeugd en herinneringen aan onherstelbare verliezen. “Dit alles is nu ergens ver weg,” beschreef de componist. “Het is zowel triest als op de een of andere manier zoet om ondergedompeld te worden in het verleden...” In het derde deel drijven we nog verder af van de realiteit en neemt de verbeelding het over. Incoherente taferelen zoals die komen bovendrijven vlak voor het in slaap vallen, trekken aan de geest voorbij. Een straatlied, dronken boeren en een militaire processie – Tsjaikovski beschreef ze als “grillige arabesken” die de strijkers, houtblazers en koperblazers als afzonderlijke groepen weergeven. Vernieuwend was het effect dat Tsjaikovski voor de strijkers had bedacht: ze spelen louter pizzicato. Dan schudt het vierde deel ons wakker. Met fanfare-geraas laat Tsjaikovski horen hoe je vreugde kunt terugvinden in de vreugde van anderen. Als een verklanking van die menigte gebruikt hij het volksliedje *In het veld stond een berkenboom* als tweede thema. Eerst klinkt het onschuldig, maar dan ontwikkelt het zich tot een razende storm en slaat plotseling het Lot met kopergeschal weer toe. Net als alles verloren lijkt, zwelt de vreugde echter toch weer aan en overwint. “Zeg niet dat alles in deze wereld verdrietig is,” schreef Tsjaikovski. “Vreugde is een eenvoudige maar sterke kracht.” Zoals de symfonie ondanks alles goed afloopt, zo kwam Tsjaikovski zijn huwelijks crisis ook te boven. Er bestaat de fabel dat hij in die periode probeerde een einde aan zijn leven te maken. Maar Tsjaikovski zocht juist niet de dood, eerder rust en vrede om weer te kunnen doen waar hij voor leefde: componeren. Zijn huwelijk deed hem voor eens en altijd beseffen dat er “niets zo vruchteloos is als anders te willen zijn dan wat ik van nature ben.” En zo zat in deze donkere periode een les verschoolen die Tsjaikovski niet alleen berusting, maar ook een van zijn beste werken bracht. “Tijdens het schrijven van de symfonie was ik me er volledig van bewust dat het een buitengewone compositie is, en veel perfecter van vorm dan alles wat ik eerder heb geschreven,” schreef hij trots. “Met deze symfonie ben ik erin geslaagd iets goeds te schrijven – morgen zal ik verzoend zijn met alle vroegere en toekomstige tegenslagen.”

Pjotr Iljitsj Tsjaikovski en Antonina Miljoekova

MARKUS STENZ

Markus Stenz

Markus Stenz was chef-dirigent van het Radio Filharmonisch Orkest (2012-2019), eerste gastdirigent van het Baltimore Symphony Orchestra (2015-2019) en conductor in residence bij het Seoul Philharmonic Orchestra (2016-2021). Als Generalmusikdirektor van de stad Keulen en Gürzenich-Kapellmeister dirigeerde hij onder andere Mozarts *Don Giovanni*, Wagners *Ring*-cyclus, *Lohengrin*, *Tannhäuser* en *Die Meistersinger von Nürnberg* en *Jenůfa* en *Kát'a Kabanová* van Janáček en *Love and other Demons* van Eötvös. Zijn operadebuut maakte hij in 1988 in Teatro La Fenice, Venetië. In 2018 stond hij op de bok voor Schrekers *Die Gezeichneten* bij de Bayerische Staatsoper en de wereldpremière van Kurtágs *Fin de partie* in Teatro alla Scala (waar hij eerder Strauss' *Elektra* leidde), gevolgd door optredens met Kurtágs opera bij De Nationale Opera in Amsterdam en de Opéra National de Paris. Na Britten's *Death in Venice* keerde hij terug bij de Deutsche Oper Berlin met diens *A Midsummer Night's Dream*, terwijl dit seizoen Offenbachs *Les contes d'Hoffmann* in zijn agenda staat. In 2022-2023 staat hij voor het eerst voor het Orchestra

dell'Accademia Nazionale di Santa Cecilia in Rome en keert hij terug bij het New Japan Philharmonic Orchestra, drie van zijn vroegere orkesten – naast het Radio Filharmonisch Orkest ook in Seoul en Keulen – en bij DNO. In de Verenigde Staten debuteert hij bij het Detroit Symphony Orchestra. Markus Stenz studeerde aan de Hochschule für Musik in Keulen bij Volker Wangerheim en in Tanglewood bij Leonard Bernstein en Seiji Ozawa.

Eerder in de Matinee o.a.: Henze *Venus und Adonis* (2001), Henze *The Bassarids* (2002), Kagel *Sankt-Bach-Passion* (2008), Adès *The Tempest* (2009), Braunfels *Te Deum* (2011), Henze *L'Upupa und der Triumph der Sohneliebe* (2012), Hartmann *Simplicius Simplicissimus* (2012), Adams *The Gospel According to the Other Mary* (2013), Glanert *Caligula* (2013), Larcher *Dubbelconcert* (2014), MacMillan *St Luke Passion* (2014), Loevendie *The Rise of Spinoza* (2014), Henze *Das Floß der Medusa* (2014), Jeths *Blokfluitconcert* (2014), Mantovani *Schlemihl* (2015), D. Wagenaar *Preludio all'infinito & Canzone sull'infinito & Rihm Derde symfonie* (2015), Skrjabin/*Nemtin 'Mysterium' (L'acte préalable)* (2015), Nielsen *Maskerade* (2015), Berg *Wozzeck* (2016), Zuidam *Tanglewood Concerto* (2016), Glanert *Requiem für Jheronimus Bosch* (2016), Adams *El Niño* (2016), Wagemans *Pangea* (2017), Widmann *Babylon* (2017), Dusapin *At Swim-Two-Birds* & Larcher *Tweede symfonie 'Kenotaph'* (2017), Strauss *Elektra* (2018), Tsoupaki *Salto di Saffo* (2018), Schreker *Die Gezeichneten* (2019), Huang Ruo *Resonant theatre no. 2: Woven & Unsuk Chin Piano-*

MARCO BORGREVE

concert (2020), Mahler *Kindertotenlieder* & Schmidt *Vierde symfonie* (2021)

Liza Ferschtman

Violiste Liza Ferschtman ontving de Nederlandse Muziekprijs in 2006, de hoogste onderscheiding voor Nederlandse musici. In de afgelopen seizoenen trad zij op met orkesten als het Koninklijk Concertgebouworkest, het Rotterdams Philharmonisch Orkest, Amsterdam Sinfonietta, het Residentie Orkest, het Nederlands Philharmonisch Orkest en het Radio Filharmonisch Orkest. Internationaal werkte zij samen met orkesten als het London Philharmonic, Brussels Philharmonic, Dallas Symphony Orchestra, Boston Philharmonic en het Budapest Festival Orchestra. Die concerten werden geleid door onder andere Jaap van Zweden, Lev Markiz, Jun Märkl, Frans Brüggen, Neeme Jarvi, Otto Tausk, Dmitry Sitkovetsky, Thomas Søndergård, Stéphane

Denève en Iván Fischer. Als gepassioneerd kamermusicus speelt Liza Ferschtman met musici als Elisabeth Leonskaja, Jonathan Biss, Alisa Weilerstein, Christian Poltera, Julius Drake, Nobuko Imai, Lars Anders Tomter, Marie Luise Neunecker, Sharon Kam en Enrico Pace. Zij is een graag geziene gast op festivals en podia door de hele wereld. Sinds 2007 is Liza Ferschtman artistiek leider van het Delft Chamber Music Festival. Als dochter van bekende Russische musici kreeg Liza Ferschtman haar eerste vioollessen op haar vijfde van Philip Hirschhorn. Haar belangrijkste leraren waren verder Herman Krebbers, Ida Kavafian aan het Curtis Institute of Music in Philadelphia en David Takeno in Londen.

Eerder in de Matinee: Mozart *Vioolconcert in G KV 216* (2007), Mozart *Duo voor viool en altviool in G KV 423* & Berio *Sequenza VIII* (2007)

Radio Filharmonisch Orkest

Het Radio Filharmonisch Orkest, opgericht in 1945, is een onmisbare schakel in het Nederlandse muziekleven. Behalve het grote symfonische repertoire speelt het orkest, meer dan welk ander Nederlands symfonieorkest, muziek van dit moment. Het betreft vaak premières van werk dat in opdracht van de omroepseries NTR ZaterdagMatinee en AVROTROS Vrijdagconcert wordt geschreven. Vernieuwende concertformats als *Pieces of Tomorrow* en *In the Living Room* bereiken een opvallend jong publiek. Vrijwel alle concerten worden rechtstreeks uitge-

10 zonden op NPO Klassiek. Dat betekent vanzelf dat het Radio Filharmonisch Orkest optreedt voor een live-publiek dat vele tientallen malen groter is dan een concertzaal ooit zou kunnen herbergen. Het orkest wordt sinds 1 september 2019 geleid door de Amerikaanse chef-dirigent Karina Canellakis. Zij heeft illustere voorgangers als Bernard Haitink, Jean Fournet, Hans Vonk, Edo de Waart (eredirigent), Jaap van Zweden (honorary chief conductor) en Markus Stenz. Het Radio Filharmonisch Orkest werkte samen met gastdirigenten als Pablo Heras-Casado, Vladimir Jurowski, Vasily Petrenko, Christoph Eschenbach, John Adams, Peter Eötvös, Charles Dutoit, Gennady Rozhdestvensky,

EERSTE VIOOL

Joris van Rijn
Dimitar Tchernookov
Maria Escarabajal
Alberto Facanha
Johnson
Mariska Godwaldt
Julija Hartig
Masha Iakovleva
Kerstin Kendler
Pamela Kubik
Leonie Mensink
Pedja Milosavljevic
Gerrie Rodenhuis
Ruud Wagemakers
Lena ter Schegget
Stella Zake

TWEEDE VIOOL

Casper Bleumers
Andrea van Harmelen
Ian van den Berk
Esther de Bruijn
Michiel Eekhof
Yvonne Hamelink
Annemarie van Hel-
deren
Esther Kövy

Dana Mihailescu
Renate van Riel
Alexander van den Tol
Eveline Trap
Nina de Waal
Sabine Torrico-Poiesz

ALTVIOOL

Frank Brakkee
Marije Helder
Annemijn den Herder
Annemarie Konijnen-
burg
Robert Meulendijk
Lotte de Vries
Ewa Wagner
Frank Goossens
Ernst Grapperhaus
Jose Moura Nunes

Joao Patricio Alvares
Faria de Abreu
Simon Rosier

CELLO

Michael Stirling
Anton Istomin
Eveline Kraayenhof
Harm Bakker
Mirjam Bosma

Michael Tilson Thomas, Mariss Jansons, Valery Gergiev, Antal Doráti, Kirill Kondrashin en Leopold Stokowski. De Amerikaan James Gaffigan is vaste gastdirigent sinds 2011. In seizoen 2023-2024 wordt hij opgevolgd door Stéphane Denève. Chloe Rooke is voor het seizoen 2022-2023 aangesteld als assistent-dirigent. Daarmee is het eerste Edo de Waart Assistant Conductorship aan haar toegekend.

In 2014 kreeg het Radio Filharmonisch Orkest een Edison Klassiek Oeuvreprijs toegekend voor zijn verdiensten voor het Nederlandse muziekleven, in 2017 de Concertgebouw Prijs (samen met het Groot Omroepkoor).

➔ [RADIOFILHARMONISCHORKEST.NL](https://radiofilharmonischorkest.nl)

Crit Coenegracht
Anneke Janssen
Ansried Plat
Rebecca Smit
Arjen Uittenbogaard
CONTRABAS
Wilmar de Visser
Annika Pigorsch
Jim Schultz
Ella Stenstedt
Stephan Wienjus
Servaas Jessen
Larissa Klipp
Bastiaan Vliegthart

FLUIT

Maike Grobbenhaar
Ines Pires Pinto
Leonie Wolters

HOBO

Hans Wolters
Yvonne Wolters

KLARINET

Arjan Woudenberg
Esther Misbeek
FAGOT
Jos Lammerse
Marlene Schwärzler

HOORN

Annelies van Nuffelen
Toine Martens
Frédéric Franssen
Rebecca Grannetia

TROMPET

Hessel Buma
Hans van Loenen
Raymond Rook

TROMBONE

Herman Nass
Tim Ouwejan
Hongyi Gu
TUBA

Bernard Beniers

PAUKEN

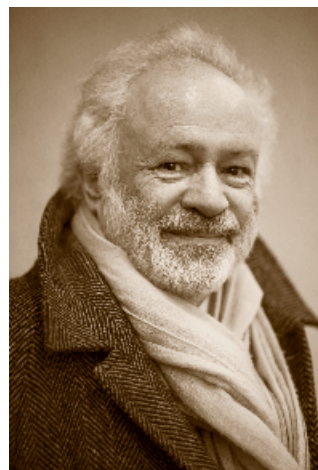
Paul Jussen
SLAGWERK
Hans Zonderop
Vincent Cox
Esther Doornink
René Oussoren
Arjan Roos

HARP

Saskia Rekké
Kerstin Scholten

BIJ HET OVERLIJDEN VAN KENNETH MONTGOMERY

11

In de rijke Matinee-historie neemt de in 1943 in Belfast geboren dirigent Kenneth Montgomery een vooraanstaande plaats in. Toen ik hem voor het eerst persoonlijk leerde kennen, in 1979, als adjunct-hoofd van de VARA-Muziekafdeling, had ik hem al meegemaakt bij voorstellingen van de toenmalige Ne-

derlandse Opera Stichting: een intrigerend en succesvol jong dirigent. Hij debuteerde daar in 1970 met een opmerkelijk werk, de opera *L'Ormino* van Cavalli. In de bak zat het Radio Kamer Orkest waarmee hij later in de Matinee nog talloze malen zou werken.

Ken hield van de zeventiende-eeuwer Cavalli, dirigeerde zelfs verscheidene hernemingen, soms in eigen bewerking, dit alles nogal uitzonderlijk in die tijd, naast verscheidene opera's uit het meer ijzeren repertoire. Tegelijkertijd debuteerde hij bij de operafestivals van Wexford en Glyndebourne, bij The English National Opera, en in 1975 in het Londense Covent Garden met *Le nozze di Figaro*. Zijn Matineedebuut volgde datzelfde jaar met fragmenten uit Tsjaikovski-opera's. Niet snel daarna ontwikkelde zijn carrière zich wereldwijd, met optredens in La Scala (Monteverdi), de Parijse Opéra (Gluck) en jaarlijkse optre-

dens in het Amerikaanse Santa Fe, om enkele hoogtenpunten te noemen.

Deze dirigent opende het Matineeseizoen in september 1979, verrassenderwijs niet met opera. Hij leidde het toenmalige Omroeporkest, waarvan hij chef was geworden, in een programma dat kenmerkend was voor zijn veel bredere interesses, tot en met de nieuwste muziek. Een programma dat volgens mij in de beste tradities van de Matinee tot stand was gekomen: een Nederlandse première van Thea Musgrave, de eerste uitvoering in ons land van Bartóks *Eerste vioolconcert* met Mark Lubotsky, en na de pauze Dvořáks *Uit de nieuwe wereld*. Kenneth begreep onmiddellijk de artistieke en programmeerders die al vanaf 1961 was ingezet met Hans Kerkhoff en Kees Hillen. Ik was verbaasd hoe briljant deze jonge Noord-ler het er in zo'n ambitieus programma vanaf bracht; het was de eerste Matinee die ik in functie bijwoonde. Buiten de Matinee was Kenneth eveneens vaak te horen, zoals in de KRO-serie in het Utrechtse Vredenburg, in vaak uitzonderlijk en onterecht vergeten repertoire.

In 1983 trad ik als artistiek leider aan, en vanaf dat moment dirigeerde Kenneth vele Matinees, altijd wel met opmerkelijke programma's – van Webers *Die drei Pintos* en Mozarts *Lucio Silla* tot de Nederlandse première van Britten's *Death in Venice*, met de onvergetelijke Anthony Rolfe Johnson als Aschenbach. Ook de eigentijdse en Nederlandse muziek kreeg allengs zijn

- 12 aandacht met *Quaterni III/IV* van Jan van Vlijmen, delen uit Peter Schats *Symposion* of het magnifieke programma met Gesualdo/Stravinsky's *Tres sacrae cantiones*, Klaas de Vries' *Phrases* en Stravinsky's *Perséphone*.

Er waren zo'n elf Matinees in de Opera-serie, met als hoogtepunten de optredens met Nelly Miricioiu in o.m. *Tancredi* en *Anna Bolena*. Ken wist bij deze Matinees, en bij de voorbereidingen, als geen ander de zangers tegelijkertijd te kalmeren én aan te moedigen in hun soms helslastige, spectaculaire belcanto. Het werk dat voor altijd in mijn geheugen gegrift zal blijven is echter Schönbergs *Moses und Aron*, juni 1986, een Matinee in het kader van Holland Festival, die in heel Europa werd uitgezonden en bejubeld.

Kenneth was als mens uiterst aimabel en toegankelijk voor een ieder, open-minded, leergierig en onconventioneel in zijn aanpak. Zijn levenspartner Jan van Dooren was daarin zijn steun en onvermoeibare toeverlaat. Routine bestond niet. Musici wisten zich door hem enorm gesteund en kwamen tot hoge prestaties. Vele avonden besprak ik met hem programma-ideeën, zelden zei hij "please, not for me". Ik heb niet vaak een dirigent ontmoet die zich zo ongelofelijk grondig voorbereidde. Niet alleen met de partituur: hij las werkelijk alles over de context en de tijd waarin een werk ontstond, de uitvoeringsgeschiedenis, het gebruikte instrumentarium, de orkest-opstelling. Lang voor er gespecialiseerde orkesten kwamen die de negentiende eeuw exploreerden, spraken we meermaalen, niet zelden bij een goede dis, over een

droom die het helaas gebleven is, hoe het toenmalige Muziekcentrum van de Omroep het voortouw te laten nemen in deze ontwikkeling.

De laatste tien jaar besteedde Kenneth aan wat hij als een zeer belangrijke opdracht zag: zijn kennis en een leven lang omgaan met zangers, instrumentalisten, orkesten en componisten overdragen op nieuwe generaties. Hij bleek erg gelukkig en alom gerespecteerd in die rol, en het heeft hem veel voldoening gegeven, jonge mensen op te leiden aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag en het Amsterdams Conservatorium, die een gezamenlijke opleiding waren gestart.

Kenneth' laatste optreden, januari jl., was in die functie in Den Haag met een reeks voorstellingen van Haydns opera *L'isola disabitata*. Het orkest dat hij als weinige zo bewonderde en waarmee hij na het overlijden van Frans Brüggen talloze malen optrad, het Orkest van de Achttiende eeuw, speelde de orkestpartij. Misschien dat alleen de talrijke professionals en dirigenten in het publiek werkelijk beseften hoe je de extreem lastige recitatieven moet begeleiden die door Haydn hier voor orkest zijn voorgeschreven, en niet met continuo. Menigeen zei: "My god, a hell of a job, Ken!", waarop hij minzaam lachte. "Just follow the singers, but never wait, dear!" Ieder die hem gekend heeft, voelde het als een voorrecht en verrijking met hem te werken. Het muziekleven zal hem node missen.

Jan Zekveld
voormalig artistiek leider ZaterdagMatinee